

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

УДК 658.15

Т. О. Пожуєва*

ОБҐРУНТУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах ринкової економіки виникає об'єктивна необхідність окреслення тенденцій розвитку фінансового стану, перспективних можливостей фінансового розвитку. На вирішення таких завдань спрямована фінансова стратегія суб'єкта господарювання. Фінансова стратегія — це перш за все фінансове планування, яке безумовно є частиною загальної стратегії економічного розвитку та має узгоджуватися з цілями та напрямками останньої. Безумовної уваги керівників суб'єкта господарювання вимагають питання розробки і реалізації стратегії фінансування, в якій центральне місце займає питання формування фінансового потенціалу. Фінансовий потенціал сприяє формуванню генеральних планів дій по забезпеченню підприємства грошовими засобами. Він охоплює питання теорії та практики формування фінансів, їх планування, вирішує завдання, які забезпечують фінансову стабільність підприємства в ринкових умовах господарювання. В статті наголошено, що у процесі формування фінансового потенціалу особлива увага приділяється виробництву конкурентоспроможної продукції, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню та розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу підприємства, тощо. Важливе значення для формування фінансового потенціалу має врахування факторів ризику.

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансова стратегія, стратегія розвитку, планування.

В условиях рыночной экономики возникает объективная необходимость определения тенденций развития финансового состояния, перспективных возможностей финансового развития. На решение таких задач направлена финансовая стратегия предприятия. Финансовая стратегия — это прежде всего финансовое планирование, которая, безусловно, является частью общей стратегии экономического развития и должна согласовываться с целями и направлениями последней. Безусловной внимания руководителей предприятия требуют вопросы разработки и реализации стратегии финансирования, в которой центральное место занимает вопрос формирования финансового потенциала. Финансовый потенциал способствует формированию генеральных планов действий по обеспечению предприятия денежными средствами. Он охватывает вопросы теории и практики формирования финансов, их планирования, решает задачи, которые обеспечивают финансовую стабильность предприятия в рыночных условиях хозяйствования. В статье отмечено, что в процессе формирования финансового потенциала особое внимание уделяется производству конкурентоспособной продукции, мобилизации внутренних ресурсов, максимальному снижению себестоимости продукции, формированию и распределению прибыли, эффективному использованию капитала предприятия, и тому подобное. Важное значение для формирования финансового потенциала имеет учет факторов риска.

Ключевые слова: финансовый потенциал, финансовая стратегия, стратегия развития, планирования.

Under market economy conditions there is an objective necessity to outline trends of the financial status and promising opportunities of the financial development. Financial strategy of the entity focuses on solving these problems. First of all financial strategy is a financial planning which of course is a part of general strategy of economic development. But also financial strategy should be coordinated with the goals and directions of general strategy of the entity. Development and implementing of financial strategy definitely requires a special attention of entity managers. Herewith the primary position is given to a financial potential forming. Financial potential helps to form the general plan of actions to ensure the enterprise with cash. It comprehensively addressed to the theory and practice of finance formation and planning. It also solves the problem of providing of financial stability of the enterprise in the market economy. It is emphasized that in the process of financial poten-

* Пожуєва Т. О. — канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ.

tial formation a special attention should be given to the production of competitive products, to the mobilization of internal resources, to the maximum reduction of production costs, to the formation and distribution of income, to the effective usage of enterprise capital and so on. The great importance for the financial potential formation has risk factors accounting.

Keywords: financial potential, financial strategy, development strategy, planning.

Актуальність теми полягає в тому, що в сучасних умовах суб'єкт господарювання стикається з різними фінансовими проблемами, тобто у нього з'являється необхідність обґрунтування стратегії розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики формування фінансового потенціалу підприємств зробили такі вчені, як: А. М. Александров, Г. В. Базарова, І. Т. Балабанов, О. І. Барановський, І. А. Бланк, Б. Г. Болдирев, О. І. Бородіна, В. І. Верба, І. В. Зятковський, В. В. Ковальов, В. С. Павлов, С. К. Реверчук, К. С. Стоянова, М. Й. Ткачук та інші.

В умовах ринкової економіки виникає об'єктивна необхідність окреслення тенденцій та перспективних можливостей фінансового розвитку. На вирішення таких завдань спрямована фінансова стратегія суб'єкта господарювання. Фінансова стратегія — це перш за все фінансове планування, яка безумовно є частиною загальної стратегії економічного розвитку та має узгоджуватися з цілями та напрямками останньої. У свою чергу, фінансова стратегія має суттєвий вплив на загальну економічну стратегію підприємства, адже зміна ситуації на макрорівні та у фінансовій сфері сприяє коригуванню як фінансової так і загальної стратегії функціонування підприємства. Таким чином, теорія фінансової стратегії, досліджуючи об'єктивні економічні закономірності ринкових відносин, розробляє форми та способи виживання й розвитку за нових умов. Фінансова стратегія включає методи та практику формування фінансового потенціалу, його планування та забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Мета статті полягає в обґрунтуванні фінансового потенціалу підприємства.

Вклад основного матеріалу. Менеджерами усвідомлено, що в умовах сьогодення виникла нагальна необхідність зниження витрат як однієї з важливих умов виживання та зростання компанії. Безумовно, вартість капіталу є життєво важливим компонентом успіху будь-якого бізнесу. Тому пристальна увага керівництва суб'єкта господарювання лежить в площині контролю, розробки та реалізації фінансового потенціалу [2, с.23].

В умовах ринкових відносин виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій фінансового стану, орієнтації та фінансових можливостей і перспективної їх оцінки.

Фінансовий потенціал сприяє формуванню генеральних планів дій із забезпечення підприємства грошовими засобами. Теорія формування фінансового потенціалу досліджує об'єктивні закономірності ринкових умов господарювання, розробляє способи і форми виживання в нових умовах, підготовки та ведення фінансових операцій та включає в себе: аналіз фінансового стану; оптимізацію основних та оборотних засобів; розподіл прибутку.

Формування фінансового потенціалу підприємства гарантується за взаєморівності теорії та практики фінансової стратегії, при співпаданні стратегічних цілей із реальним економічним та фінансовим можливостям через жорстку централізовану фінансову стратегію.

Основними завданнями фінансового потенціалу є:

— формування та ефективне використання фінансових ресурсів;

— визначення способів проведення успішної фінансової стратегії та використання фінансових можливостей;

— фінансове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності;

— визначення перспективних фінансових взаємовідносин із суб'єктами господарювання, бюджетом, банками, тощо.

— вивчення економічних та фінансових можливостей ймовірних конкурентів, розробка та здійснення заходів щодо забезпечення фінансової стійкості;

— розробка способів виходу з кризового стану та методів управління за умов кризового стану підприємств [2, с. 24].

Оскільки фінансовий потенціал підприємства торкається всіх аспектів його фінансової діяльності, можна стверджувати, що елементи механізму фінансового менеджменту повинні нести в собі механізми і інструменти формування і її реалізації [3, с. 42].

Формування та реалізації фінансового потенціалу підприємства буде включати такі складові:

— механізми внутрішнього регулювання окремих аспектів формування і реалізації фінансового потенціалу підприємства;

— ринковий механізм регулювання діяльності по розробці і реалізації фінансового потенціалу;

— механізми державного правового і нормативного регулювання фінансової діяльності підприємства;

— інформаційне забезпечення процесів стратегічного планування та управління фінансовою діяльністю;

— методи фінансового управління підприємства, які використовуються в процесах розробки та реалізації фінансового потенціалу;

— сукупність фінансових важелів, які забезпечують реалізацію фінансового потенціалу.

Формування та реалізація фінансової стратегії, як основи фінансового плану підприємства базується на використанні внутрішніх інструментів:

— традиційні інструменти фінансового управління: фінансовий аналіз, бюджетування, антикризове управління;

— механізми фінансової реструктуризації: ліквідація нерентабельних, неплатоспроможних структур підприємства, контроль за витратами грошових коштів, управління видатками виробництва, інтеграція капіталу з іншими підприємствами;

— інструменти ринку фінансових послуг: факторинг, страхування, лізинг

Під зовнішніми механізмами та інструментами можна враховувати регулятори взаємовідносин, які представляють собою зміни та доповнення до правил взаємодії, що функціонують на макроекономічному рівні. Ці коригування до правил взаємодії встановлюються інструментами фінансового управління в тому випадку, коли підприємство ініціює їх і вони є ексклюзивними користувачами.

До інструментів, які підтримують процедури формування та реалізації фінансового потенціалу можна віднести:

— методики з виконання окремих кроків загального процесу формування й реалізації фінансової стратегії розвитку;

— моделі фінансового механізму підприємства, інноваційних процесів, що впливають на формування й реалізацію фінансового потенціалу.

Серед внутрішніх корпоративних фінансових інструментів реалізації стратегії розвитку використовують методи фінансового планування та управління потенціалу («гнучкого бюджету», проценту від продаж, аналізу безбитковості, управління видатками), а також ситуаційні плани.

Метод «гнучкого бюджету» передбачає визначення капітальних затрат по проектах програми розвитку не у вигляді фіксованих сум, а у вигляді нормативів витрат, що використовують визначенні показники як базу діяльності підприємства. Ефективність фінансового потенціалу, забезпечення його реалізації залежить від якості діяльності організаційної структури фінансових служб підприємства, а значить організаційну структуру фінансово-економічного управління суб'єкта гос-

подарювання можна вважати внутрішньо корпоративним інструментом формування та реалізації фінансового потенціалу [4, с. 109].

Метод проценту від продаж може бути використано для отримання оцінок кожного елементу прогнозного бюджету виходячи з запланованих обсягів продаж. В якості відправних процентних відношень вибираються відношення, які мають місце в поточній діяльності, або отримані за ретроспективними даними, або відзеркалюючи бажаний стан з точки зору системи менеджменту.

Метод безбитковості («break-even-point») — метод аналізу точки розриву, дозволяє визначити обсяги виробництва та продажу, які задовольняють умовам безбитковості, отримувати інформацію для прийняття рішень щодо цільових розмірів прибутку, забезпечувати гнучкість довгострокових фінансових планів за рахунок можливостей варіації різноманітних видів витрат, цін, обсягів продажу.

Серед механізмів внутрішнього регулювання окремих аспектів формування і реалізації фінансового потенціалу підприємства представляє інтерес метод управління видатками, що базується на злагодженій діяльності структурних підрозділів суб'єкта господарювання. В основі цього методу лежать такі принципи: метод обліку поточних витрат, системоскладаюча діяльність головного економічного управління підприємством і використання мотиваційних установок окремих виробництв, які виділені в самостійні центри відповідальності. Цей метод ефективно використовується для вже сталої номенклатури підприємства і може розповсюджуватися на управління видатками по крупним контрактам. Кожен центр відповідальності може приймати участь в одному або кількох контрактах (проектах) підприємства.

Механізми адаптації планів підприємства до зовнішніх умов доцільно будувати на основі ситуаційних планів. Традиційно ситуаційні плани розглядалися як методичний прийом забезпечення гнучкості загально корпоративної стратегії. Ситуаційний план є в певному сенсі антиподом стратегічного плану. В ситуаційному плані передбачається, що ті чи інші передбачення чи прогнози в стратегічному плані не враховуються [4, с. 110].

Ситуаційний план може ефективно використовуватись як механізм підтримки реалізації фінансового планування. Виходячи з цього ситуаційний план має визначити ті можливі або необхідні зміни, які повинні бути здійснені по відношенню до загальної стратегії, цілей і фінансових субстратегій підприємства [5, с. 84].

В сучасних умовах трансформування економіки України однією з найбільш ефективнішою стратегією формування фінансового потенціалу для великих підприємств є стратегія диверсифікації. Сутність цієї стратегії полягає в тому, що діяльність різноманітних підрозділів підприємства відбувається в різних сферах. Входження підприємства в нову сферу пов'язано з необхідністю витрат, до складу яких входять: інвестиції у виробничу діяльність, додаткові інвестиції, пов'язані з подоланням вхідних бар'єрів (патентування технологій), вартість послуг інших суб'єктів господарювання, які вже знаходяться в галузі [4, с. 111].

В даному випадку фактор «видатки освоєння ринку» може приймати значення детермінанти. Таким чином, для реалізації стратегії диверсифікації потрібен механізм, який дозволить надати детермінанті таку динаміку, за якої вона попаде в допустимі межі.

Діяльність підприємств, які працюють за контрактами із закордонними фірмами, які виробляють високотехнологічну продукцію, характеризується низкою особливостей: їх продукція відноситься до класу складних технічних систем. Це обов'язково призводить до необхідності залучення в виробничий процес підприємств-суміжників для випуску окремих деталей і вузлів.

Подолати наявні проблеми вітчизняним суб'єктам господарювання дозволяє використання спеціального механізму, який реалізує максимально замкнуту систему руху фінансових ресурсів за певним контрактом. Такий механізм будується, як «віртуальна фінансово-промислова група», що формується при співпраці з Національним банком України. Ініціатором і організатором процесу створення цього механізму зазвичай виступає базове підприємство [5, с. 86]. Формування даного механізму складається з наступного. Для підприємств-контрагентів базового підприємства відкривають рахунки в банку базового підприємства з спеціальною відзнакою — це дозволяє розпоряджатися грошовими коштами, які поступають на рахунок тільки підприємству — власника рахунку. Даний рахунок виключає нецільове використання грошових засобів, так як кошти на ньому не підлягають списанню. Таким чином, і базове підприємство і його контрагенти є клієнтами одного банку [5, с. 87]. Це дозволяє прискорити проходження грошових засобів від базового підприємства до контрагентів; оскільки грошові засоби залишаються в межах одного банку, то він може акумулювати їх для

кредитування базового підприємства. Даний механізм реалізує ідею самоорганізації фінансових потоків.

Висновки. Враховуючи фінансові можливості вітчизняних підприємств, об'єктивно оцінюючи характер зовнішніх та внутрішніх факторів, формування фінансового потенціалу забезпечує відповідність фінансово-економічних можливостей підприємства умовам, які склалися на ринку товарів. Фінансовий потенціал передбачає визначення довгострокових цілей фінансової діяльності та вибір найефективніших способів їх досягнення. Метою фінансового потенціалу є підпорядкування загальній стратегії економічного розвитку та спрямовування на максимізацію прибутку та ринкової вартості підприємства. При формуванні фінансового потенціалу слід урахувати динаміку макроекономічних процесів, тенденцій розвитку вітчизняних фінансових ринків, можливостей диверсифікації діяльності підприємства.

Таким чином, за допомогою фінансового потенціалу визначається фінансова політика підприємства за основними напрямками фінансової діяльності: податкова, цінова, амортизаційна, дивідендна, інвестиційна. У процесі формування фінансового потенціалу особлива увага приділяється виробництву конкурентоспроможної продукції, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню та розподілу прибутку, ефективного використанню капіталу підприємства, тощо. Важливе значення для формування фінансового потенціалу має врахування факторів ризику.

Література

1. Балашов О. В. Фінансові важелі управління фірмою / О. В. Балашов, Г. М. Козлова // Фінанси України. — 1996 — № 8. — С. 43–47.
2. Захарченко В. Стратегія підприємства в перехідній економіці / В. Захарченко // Бизнес Информ. — 1998. — № 13–14. — С. 23.
3. Захарченко В. Формирование экономической стратегии предприятия / В. Захарченко // Бизнес Информ. — 1998. — № 16. — С. 42.
4. Мельникова К. Стратегическое планирование деятельности предприятий / К. Мельникова, Ю. Лидовский, В. Носков // Бизнес Информ. — 1998. — № 17–18. — С. 109–111.
5. Пастухова В. Стратегічний підхід в управлінні підприємством / В. Пастухова // Економіка України. — 1999. — № 5. — С. 84–87.